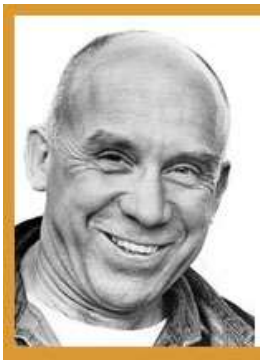

Nieuwsbrief Mertonvrienden van de Lage Landen

Wij leven in een tijd van oorlogen en oorlogsdreigingen. Merton heeft zich uitgebreid met het thema oorlog bezig gehouden in een boek dat pas in 2004 is verschenen en dat we drie jaar geleden in het Nederlands vertaalden: Vrede in het na-christelijk tijdperk*. Het boek - dat in 1962 werd geschreven tijdens de Koude Oorlog - mocht toen niet gepubliceerd worden van de censors van de orde omdat "het niet de taak van de monnik was om zich hiermee bezig te houden en het een verkeerd beeld zou geven van de monastieke boodschap".*
Maar al vóórdat Merton intrad in Gethsemani hield het thema oorlog hem sterk bezig.
We drukken hier een stuk af uit de biografie die Jim Forest schreef over Merton: Leven met wijsheid*. Dit fragment speelt zich af in de zomer van 1941. De Tweede Wereldoorlog is al bezig, maar de V.S. zouden pas later aan de oorlog gaan meedoen (in december 1941 na de Japanse aanval op Pearl Harbor).*

Mertons gedachten over de oorlog vonden hun belangrijkste neerslag in een roman die hij schreef toen hij les gaf op St. Bonaventura, “The Journal of My Escape from the Nazis” (dat uiteindelijk in 1969 werd gepubliceerd met de titel *My Argument with the Gestapo*). Het verhaal volgt een dichter die vanuit Amerika terugkeert in het door oorlog verwoeste Londen. Ofschoon hij uit Amerika komt, is de verteller, die in feite in elk detail op Merton lijkt, stateloos. “Ik heb in te veel landen geleefd om een nationaliteit te hebben”, legt hij uit.

Waarom ben je teruggekomen, wordt hem gevraagd. Hij antwoordt: “Niet om te vechten.” Hij geeft toe dat hij is gekomen om te schrijven. Waar wil je over schrijven? “Ik wil zeggen dat de dingen die ik me herinner verwoest zijn, maar dat betekent minder dan dat het lijkt, want de verwoesting was al eerder aan de gang, en verwoesting is alles wat ik me herinner.”

Later wordt de vraag gesteld: ‘Maar is de oorlog niet de schuld van Duitsland?’ “Wanneer je bedoelt dat zij begonnen zijn met vechten, ja.” Betekent dat niet dat Duitsland schuldig is? “Ik ken de betekenis van het woord schuldig niet, behalve in de zin dat ook ik gedeeltelijk schuld draag voor de oorlog.” Maar het zijn landen die schuld hebben aan het ontstaan

van oorlogen. “Landen bestaan niet. Ze kunnen nergens voor verantwoordelijk worden gesteld. Landen bestaan uit mensen en mensen zijn verantwoordelijk voor de dingen die ze doen.” In dat geval is Hitler de schuldige. “Dat zou kunnen, maar daar weet ik onvoldoende van. Het zou kunnen dat hij schuldiger is dan iemand anders, maar hij is niet de enige die schuldig is... Alles wat ik weet is dat, wanneer iets in de wereld gebeurt, het gedeeltelijk komt door mij.”

De verteller legt aan een agent die hem ondervraagt uit: “U denkt dat u iemand kunt identificeren door zijn geboortedatum, adres, lengte, kleur van zijn ogen en zelfs zijn vingerafdruk. Dit soort informatie helpt u om de juiste identificatieplaatje te spelden op zijn lichaam wanneer u dat ergens vol kogels zou aantreffen, maar het zegt helemaal niets over de mens zelf. Mensen worden een object, geen persoon. U beklaagt zich nu erover dat er een oorlog aan de gang is, maar oorlog is de normale toestand in een wereld waarin mensen alleen maar rijen genummerde lichamen zijn. Oorlog is de toestand die nu perfect past bij uw levensfilosofie: u verdient de oorlog, omdat u de dingen gelooft die u gelooft. Voor zover ik de neiging heb om deze dingen ook te geloven en ook te handelen volgens die leugens, maak ook ik deel uit van het geheel van verantwoordelijkheden voor de oorlog. Maar als u echt wil weten wie ik ben, vraag me dan niet waar ik woon, of wat ik graag eet, of hoe ik mijn haar kam, maar vraag me waarvoor ik leef, tot in detail, en vraag me wat ik denk dat me ervan weerhoudt om volop te leven voor datgene waarvoor ik leef.”

Het was een autobiografische roman, geschreven door iemand die zijn typemachine gebruikt als biechtstoel, en daarbij belijdt hij niet alleen specifiek zijn eigen zonden, maar ook dat hij medeverantwoordelijk is voor de zonden die de wereld verwoesten.

De roman was ook een belijdenis voor wat hij zelf in de oorlog zou doen: hij zou niemand doden en ook niet getraind worden in het hanteren van dodelijke wapens. In het leven en de woorden van Jezus, die niemand had gedood, maar liever, onder de tirannie van de Romeinse bezetting, ongewapend en tot heil van anderen leefde, kon hij geen uitnodiging ontdekken om te doden. In de dertiende eeuw had Franciscus de geweldloze getuigenis van de vroege kerk hernieuwd door een pacifistische regel te schrijven, niet alleen voor zijn broeders en zusters, maar ook voor leken. Zijn regel verbood de leden van de Derde Orde om wapens te bezitten of ze, om welke reden dan ook, te gebruiken.

Toen Merton zich aanmeldde voor de dienstplicht, deed hij dat als gewetensbezwaarde. Hij was niet bereid om te vechten, maar wel om zijn dienst op het slagveld te vervullen als ongewapende verpleger. In die rol, zo schreef hij in zijn dagboek, “zou ik geen mensen hoeven te doden die gemaakt waren naar het beeld en gelijkenis van God” maar kon

gehoorzamen aan de goddelijke wet om “de gewonden te dienen en levens te redden.” Zelfs wanneer het erop zou uitdraaien dat hij alleen maar latrines moest graven, dan beschouwde hij dat “als een veel grotere eer aan God dan het doden van mensen.”

Toen hij nog geen zeven jaar later zijn autobiografie [Louteringsberg] schreef, weidde hij verder uit over deze beslissing in een tekst die veel lezers schokte in de begindagen van de Koude Oorlog:

> “[God] vroeg me niet om alle naties van de wereld te beoordelen, of te achterhalen wat de morele en politieke motieven waren achter hun acties. Hij vroeg me niet om een kritische uitspraak te doen over de schuld of onschuld van al degenen die aan de oorlog meededen. Hij vroeg me om een keuze te maken die neerkwam op een daad van liefde voor zijn waarheid, zijn goedheid, zijn liefde, zijn evangelie... Hij vroeg me om, naar mijn beste vermogen, te doen wat ik dacht dat Christus zou doen... Christus had immers gezegd: ‘Wat je hebt gedaan voor de minste van mijn broeders, heb je voor mij gedaan.’”

Bij zijn militaire keuring bleek dat hij ongeschikt was voor welke militaire dienst dan ook, met of zonder wapen. Soldaten moesten een minimaal aantal tanden hebben. Mertons bezoeken aan de tandarts hadden ervoor gezorgd dat hij er tekort kwam. Hij kreeg classificatie 1B. Alleen degenen met classificatie 1A moesten in dienst.

Geen plek in het seminarie, vanwege zijn zonden als student met gevolgen die niet weggepoetst konden worden. Geen plek op het slagveld, vanwege te hoge morele normen en te weinig tanden.

Nu zijn beeld voor de toekomst drastisch was gewijzigd, begon Merton te denken aan een slagveld van andere aard: de trappistenabdij in Kentucky. Hij besloot dat dit een goede plaats zou zijn om de Paasvakantie door te brengen. Op 5 april 1941, op de vooravond van Palmzondag, kwam hij in de abdij aan.

Jim Forest, *Leven met wijsheid; een biografie van Thomas Merton*. Damon, Eindhoven 2018, blz.103-106

Het artikel van de Maand van onze nieuwsbrief mag u delen met belangstellenden.
Meer over Thomas Merton & de Mertonvrienden van de Lage Landen:
www.thomasmerton.nl